

## Povzetek

Monografija *Identitete na presečišču kriz* je rezultat dela programske skupine Problemi avtonomije in identitet v času globalizacije. Članice in člani skupine se raziskovalno ukvarjamo z različnimi temami, ki pa jih v najbolj osnovnem skupnem imenovalcu povezuje vprašanje (ne)stabilnosti identitet in avtonomije v nacionalnodržavnem kontekstu ter njuno soočenje s procesi v globalnem okolju. Raziskovalno delo zajema pet tematskih sklopov, pri čemer je v ospredju zanimanje za intersekcijsko učinkovanje teh področij: avtonomija in identitete, migracije, intimnost, religija in kultura. Omenjena področja so tudi tematski okviri, ki jih najdete v pričujoči monografiji, čeprav smo jo vsebinsko razdelili v štiri sklope: uvodno besedilo umešča razpravo o identitetah v sodobnem svetu v razmerje med nacionalno državo in procesi (de)globalizacije. Naslednji sklop se ukvarja z večinskimi, kolektivnimi identitetami – nacionalno in evropsko –, tretji sklop pa z manjšinskimi identitetami; najprej v političnem, pravnem in sociološkem kontekstu človekovih pravic in politik enakosti, v zadnjem sklopu pa še specifično v kontekstu kulture in kulturnih reprezentacij.

V izhodišče razprave postavljamo ugotovitev, da so globalizacijski procesi skozi delovanje ekonomije, politike in kulture neobhodno vplivali na samorazumevanje in reprezentacije različnih družbenih skupin. Informacijska revolucija, ki je tako rekoč ukinila fizične razdalje, je še dodatno spodbudila procese kulturne globalizacije. Hkrati smo soočeni z nasprotnimi procesi, procesi deglobalizacije, ki so jih v zadnjih letih spodbudile tudi različne krize – od finančne in varnostne do krize evropske integracije, ki jo v času tega pisanja pooseblja brexit. Te nestabilnosti so zamajale trdnost prepričanj nekaterih teoretikov globalizacije o globalizirani in multikulturni prihodnosti sveta. V ospredje spet prihajajo nacionalno pogojeni odgovori na globalna vprašanja. Vizije o kozmopolitski solidarnosti in vzponu neteritorialnih identitet se spet zdijo utopije, saj vodje velikih evropskih držav razglašajo multikulturalizem za propadli projekt brez prihodnosti, medtem ko je »nacionalna identiteta znova postala pomembna spremenljivka v enačbah političnih elit« (str. 49). Vse to so konteksti, ki »pomemben segment družbe vlečejo v preživele narative ekskluzivnega zamišljanja monokulturnega, ogroženega nacionalnega prostora« (str. 21).

Avtorice in avtorji pričujoče monografije v svojih besedilih opisano trenje med procesi globalizacije in deglobalizacije vidimo v pojavljanju novih oblik nacionalizmov, populizma, procesov retraditionalizacije, neokonservativnih gibanj, anti-EU in antiestablishment politik, politik protekcionizma in podobno. Vse to so okviri, znotraj katerih obravnavamo vprašanje, kaj se s kolektivnimi nacionalnimi in transnacionalnimi ter manjšinskimi identitetami dogaja v času sodobnih kriz, ki so spodbudile in oživile procese deglobalizacije. Ugotovljamo, da so predvsem v primeru manjšinskih identitet

različne oblike družbenega izključevanja pogojene in utemeljene v ponovno obujenih nacionalističnih diskurzih o etničnih koncepcijah nacionalnih identitet. »Čiste« nacionalne identitete danes ne ogrožajo zgolj drugih etničnih in verskih identitet, pač pa tudi transnacionalna zamišljanja postidentitetnih pozicij in nenormativne identitetne pozicije znotraj same nacionalne identitete – tu gre predvsem za identitete, ki niso utemeljene v heteronormativnih vzorcih zamišljanja razmerja med spoloma.

Skozi različne analize – od analiz politik do diskurzivnih analiz – ugotovljamo, da je sodobna (nacionalistično utemeljena) govorica družbenega izključevanja bistveno bolj perfidna, na pogled manj radikalna kot nekoč, pogosto se sklicuje prav na človekove pravice, v svoji formi je populistična in antiestablišmentska. Na ta način je »del 'sprejemljivega' političnega terena postalo tudi tisto, kar je včasih ostalo na margini« (str. 44).

Zanimivo je, da so omenjeni procesi, ko jih obravnavamo skozi optiko manjšinskih identitet, mestoma sprožili tudi solidarnostne elemente. Tak primer je boj proti establišmentu v času finančne krize v Sloveniji, ko je bila vsaj mestoma zamenjana prejšnja izključujoča osamosvojitvena logika s tako imenovano horizontalno solidarnostjo z »balkanskim drugim« - migrantskimi delavci iz nekdanje Jugoslavije, ki so bili zaradi krize še huje prizadeti (gradbeni sektor). Vendar pa vse to ni preprečilo poznejšega postavljanja rezilnih žic na meji. Vse to je omogočilo tudi ponovitev epizode z Zakonom o tujcih, ki je v času osamosvojitve omogočil izbris, leta 2016 pa je – v kontekstu sklicevanja na varnostno krizo – omogočil vzpostavitev »vsiljene izbire med človekovimi pravicami 'nas' in 'njih'« (str. 87).

Ta lažna dilema se pojavlja tudi v obravnavi preostalih manjšinskih identitet, temelječih na spolu, spolni usmerjenosti in verski pripadnosti, saj so te identitete že tradicionalno vedno postavljene v binarno razmerje med »nami« in »njimi«, omejene krize pa so trdno zapirale prostor politikam enakosti, saj je prav »enakost« nekaj, kar ogroža obstoječa razmerja moči. Ta se reproducirajo tudi v medijskih reprezentacijah – bodisi v obliki reprodukcije vladajoče ideologije ali – rečeno z Gramscijem – skozi reprodukcijo okvira konsenza.

Zaključno besedilo monografije o upodabljanju manjšin v umetnosti vendarle vliva nekaj upanja k možnosti zamišljanja drugačne družbene realnosti. Zdi se, da je umetniški prostor nekoliko bolj odprt za večkulturno zamišljanje sodobne slovenske identitete. Hkrati, kot ugotovljamo, je tudi recepcija teh del praviloma pozitivna, kar pomeni, da tovrstnega »zamišljanja vendarle ni nemogoče tudi udejanjiti in živeti« (str. 173). Ne zgolj v fikciji, pač pa tudi v realnosti vsakdanjega življenja.